

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право (право)

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін Протокол
від 29.08.2023р. № 2

Розробник:

завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук, доцент Лук'янихіна О.А.

Рецензенти:

1. Декан факультету технічних систем та енергоефективних технологій
Сумського державного університету, кандидат технічних наук, професор
Гусак О.Г.
2. Т.в.о. завідувача кафедри тактичної та спеціальної фізичної
підготовки факультету № 3 Харківського національного університету
внутрішніх справ, капітан поліції, кандидат педагогічних наук, доцент
Боровик М.О.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 8	08 Право 081 Право; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс <u>перший</u> Семестр <u>перший</u> Види контролю: <u>залік</u>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>16</u> ;		Лекції – <u>6</u> ;
Семінарські заняття – <u>28</u> ;		Практичні заняття – <u>8</u> ;
Самостійна робота – <u>46</u> ;		Самостійна робота – <u>76</u> ;

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування базових знань про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, у першу чергу техногенного характеру, їх властивості, можливий вплив на життя і здоров'я людини та формування необхідних у майбутній практичній діяльності спеціаліста умінь і навички для їх запобігання і ліквідації, захисту людей та навколишнього середовища формування відповідальності за особисту і колективну безпеку.

Завдання –

Міждисциплінарні зв'язки:

«Безпека життєдіяльності» пов'язана з такими дисциплінами, як «Юридична психологія», «Соціологія», «Цивільне право», «Кримінальне право» та ін. В освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра з права «Безпека життєдіяльності» передусе вивченню «Основ охорони праці».

Очікувані результати навчання: в результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинний

знати:

- основні категорії (безпека, небезпека, безпека життєдіяльності, надзвичайна ситуація, ризик, аварійна ситуація, аварія, джерело небезпеки, навколишнє середовище, небезпечний фактор, вражаючий фактор, шкідливий фактор, концепція допустимого ризику, середовище діяльності, діяльність, життя

людини, аналізатори БЖД, психіка людини, середовище життєдіяльності, рівні надзвичайних ситуацій, характеристика природних, техногенних, соціальних і воєнних НС, аварія, катастрофа, епідемія, епізоотія, епіфітотія, вакцинація, дезактивація, дегазація, дератизація, дезінфекція, тероризм, цивільний захист, евакуація, цивільний захист).

- основні принципи формування безпечної життєдіяльності людини;
- небезпечні та шкідливі фактори навколишнього середовища і наслідки їх негативного впливу;
- вплив психофізіологічних особливостей людини на формування її безпеки;
- класифікацію шкідливих та небезпечних факторів, що негативно впливають на здоров'я людини, та методи їх виявлення;
- способи захисту людини від вражаючих факторів аварій, катастроф, стихійного лиха;
- основні принципи колективної безпеки;
- основи організації і проведення рятувальних і інших невідкладних робіт;
- основні напрямки і способи по удосконалюванню ступеня безпеки в життєвих та надзвичайних ситуаціях;
- основні законодавчі акти, накази, правила і рекомендації в сфері безпеки життєдіяльності;
- загальні вимоги з пожежної безпеки.

вміти:

- аналізувати та оцінювати небезпечні ситуації, ідентифікувати небезпеки;
- оцінювати кількісні, часові та просторові характеристики небезпеки;
- оцінювати середовище перебування стосовно особистої безпеки, безпеки колективу;
- оцінювати негативні фактори середовища перебування та визначати шляхи усунення їх дії на людину;
- самостійно приймати рішення про термінові заходи у разі виникнення екстремальних ситуацій;
- забезпечити особисту безпеку в екстремальних ситуаціях;
- розробляти і впроваджувати систему заходів, спрямованих на збереження здоров'я людини та її гармонійний розвиток;
- визначити психофізіологічні особливості людини та їх роль у забезпеченні особистої безпеки;
- надати першу домедичну допомогу в екстремальних ситуаціях собі та іншим потерпілим;
- визначити вимоги законодавчих актів у межах особистої та колективної відповідальності;

- забезпечувати застосування і правильну експлуатацію індивідуальних і колективних засобів захисту;
- організовувати порятунок людей і ліквідацію наслідків аварій, катастроф і інших надзвичайних ситуацій.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни ОП 2024		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціальні задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК 9	Здатність працювати в команді.
	ЗК 10	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
	ЗК 11	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ЗК 13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 15	Прагнення до збереження навколишнього середовища.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК 3	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА №1. «Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності»

Визначення, предмет і завдання безпеки життєдіяльності. Становлення безпеки життєдіяльності як науки, її структура. Міждисциплінарний характер безпеки життєдіяльності, її зв'язок з іншими науками.

Поняття безпеки. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Потреби людини у безпеці. Основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності. Життєдіяльність – як процес існування та самореалізації індивіда в єдності його життєвих потреб і можливостей.

Небезпека. Джерела небезпек та їх класифікація: природні, техногенні, соціальні, воєнні (за кодексом цивільного захисту)

Визначення поняття «надзвичайна ситуація» (НС). Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків. Рівні НС.

Небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори. Класифікація небезпечних та шкідливих факторів: фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні. Ідентифікація джерел небезпеки і породжених ними факторів.

Ризик, як фактор потенційної небезпеки. Індивідуальний і соціальний ризик. Концепція допустимого ризику. Управління ризиком.

ТЕМА № 2. «Людина як елемент системи «Людина-життєве середовище».

Середовище життєдіяльності людини: природне, виробниче, побутове, соціально-політичне. Фізіологічні особливості організму людини. Будова і властивості аналізаторів. Характеристика основних аналізаторів безпеки життєдіяльності. Загальні уявлення про обмін речовин та енергію

Психологічні особливості людини. Значення нервової системи в життєдіяльності людини, як природної системи захисту її від небезпек. Характеристика психологічних властивостей людини. Біоритми людини і їх роль в забезпеченні життєдіяльності людини. Психічне здоров'я на роботі (психосоціальні небезпеки, здорове робоче місце, умови праці, що призводять до психосоціальних ризиків). Працездатність та її динаміка в часі. Втома та перевтома. Стрес, залежність між рівнем стресу та результативністю трудової діяльності. Комп'ютер у роботі юриста. Основні положення ергономіки.

Психофізіологічний стан людини та вплив на нього наркотичних, лікарських та інших речовин.

Захисні властивості людського організму. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості. Поняття про психоемоційні напруження (стрес), його види..

Мотивація безпеки праці. Основні заходи щодо створення психологічного настрою працівника на безпеку праці.

ТЕМА № 3. «Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки».

Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки та навколишнє середовище.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.

Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки.

Пожежі у природних екосистемах (ландшафтна, лісова, степова, торф'яна пожежа). Вражаючі фактори природних пожеж, характер їхніх проявів та наслідки.

Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

ТЕМА № 4. «Техногенні небезпеки та їхні наслідки»

Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях.

Гідродинамічні об'єкти і їхнє призначення. Причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій).

Законодавча база в галузі пожежної безпеки. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій. Відповідальність за

порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Гостре та хронічне опромінення. Нормування радіаційної безпеки. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри. Режими захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини. Характеристика класів безпеки згідно із ступенем їхньої дії на організм людини. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин. Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за хімічною безпекою. Організація дозиметричного й хімічного контролю.

ТЕМА №5. «Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики»

Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження.

Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори; збройні напади, захоплення й утримання об'єктів державного значення; встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві), технологічний тероризм.

Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини. Корупція і криміналізація суспільства. Маніпуляція свідомістю. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор безпеки. Види злочинних посягань на людину.

Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку.

Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Стресові стани у людей, що знаходяться в районі НС.

ТЕМА №6. «Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація усунення їх наслідків».

Основні принципи захисту населення в НС природного та техногенного характеру. Способи захисту населення в НС. Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій.

Колективні та індивідуальні засоби захисту. Евакуаційні заходи. Порядок проведення евакуаційних заходів.

Колективні засоби захисту населення: сховища, протирадіаційні укриття (ПРУ) та найпростіші засоби. Вимоги до засобів захисту. Обладнання сховищ та системи забезпечення їх функціонування.

Призначення та класифікація засобів індивідуального захисту населення (ЗІЗ) в НС. Засоби захисту органів дихання та їх класифікація. Засоби захисту шкіри та їх класифікація. Призначення, класифікація медичних засобів захисту населення.

Прийоми та способи проведення рятувальних і інших невідкладних робіт (РіНР). Спеціальна обробка людей, територій, техніки: дезактивація, дегазація, дезінфекція.

ТЕМА №7. «Організаційно-правовий механізм запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків»

Засади БЖД в Конституції України. Законодавчі і нормативні акти з безпеки життєдіяльності та цивільного захисту. Механізми регулювання безпеки, зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС. Регламентація режимів запобігання і ліквідації НС.

Єдина державна система цивільного захисту (ЄДС ЦЗ). Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні.

Органи цивільного захисту ОГ. Алгоритм дій органів місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, керівництва ОГ щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС. Організація навчання населення з питань цивільного захисту. Підготовка населення до дій у НС.

Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС. Паспортизація, ідентифікація та декларування безпеки об'єктів.

ТЕМА №8. «Надання першої долікарської допомоги потерпілим у життєвих та надзвичайних ситуаціях».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Порядок і вимоги до надання першої долікарської допомоги потерпілим від наслідків пожежі, ураженні електричним струмом, при дорожньо-транспортній пригоді та при травматичному шоку.

Принципи надання першої допомоги потерпілим. Травмувальні фактори навколишнього середовища. Оцінка загального стану потерпілого. Надання першої допомоги при значних опіках, дорожньо-транспортній пригоді, травматичному шоку, утопленні і отруєннях. Заходи особистої безпеки при наданні першої допомоги потерпілим.

Дії працівників поліції на випадок виникнення пожежі та надання допомоги потерпілим. Заходи особистої безпеки.

Дії працівників поліції і надання першої допомоги при ураженні електричним струмом. Застосування індивідуальних засобів захисту з метою особистої безпеки.

Порядок дій працівників поліції у вибухонебезпечних ситуаціях. Надання першої допомоги та заходи безпеки.

4.1. Структура навчальної дисципліни
4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекцій	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №1							
Тема № 1: Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності	10	2	-	2	-	6	
Тема № 2: Людина як елемент системи «Людина-життєве середовище»	10	2	-	4	-	4	
Тема № 3: Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	12	2	-	4	-	6	
Тема № 4: Техногенні небезпеки та їхні наслідки	14	4	-	4	-	6	
Тема № 5: Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.	12	2	-	4	-	6	
Тема №6: Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація усунення їх наслідків	12	2	-	4	-	6	
Тема №7: Організаційно-правовий механізм запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків	10	2	-	2	-	6	
Тема №8: Надання першої долікарської допомоги потерпілим в життєвих та надзвичайних ситуаціях	10	-	-	4	-	6	
Всього за семестр №1:	90	16	-	28	—	46	залік

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №1							
Тема № 1: Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності	12	2	-		-	10	
Тема № 2: Людина як елемент системи «Людина-життєве середовище»	10		-	2	-	8	
Тема № 3: Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	12		-		-	12	
Тема № 4: Техногенні небезпеки та їхні наслідки	12	2	-		-	10	
Тема № 5: Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.	10		-	2	-	8	
Тема №6: Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація усунення їх наслідків	10		-	2	-	8	
Тема №7: Організаційно-правовий механізм запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків	12-	2	-		-	10	
Тема №8: Надання першої долікарської допомоги потерпілим в життєвих та надзвичайних ситуаціях	12	-	-	2	-	10	
Всього за семестр №1:	90	6	-	8	—	76	залік

4.1.3 Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1: Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності		
1	Законспектувати і вивчити питання 1. Занотуйте у вигляді таблиці характеристику груп факторів: фізичних, хімічних, біологічних, психофізіологічних. 2. Ризик. Концепція допустимого ризику. 3. Ознаки поділу надзвичайних ситуацій за рівнями (Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658р. № 1400. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text	О1, Д1-2, Д3 (Березуцький, монографія),
2	Скласти словник термінів до теми: Життя, діяльність, життєдіяльність, безпека, небезпека, надзвичайна ситуація, рівні НС, небезпечний фактор, шкідливий фактор, вражаючий фактор, ризик, допустимий ризик.	О1, Д1, Д2, Кодекс Цивільного захисту України.
Тема № 2: Людина як елемент системи «Людина-життєве середовище»		
1	Законспектувати і вивчити питання 1..Біоритми і їх значення для безпеки людини. Динаміка працездатності людини протягом доби: занотуйте у таблиці характеристики активності та працездатності людини відповідно до часу доби і реакції організму у відповідний час 2.Принципи ергономіки для підвищення безпеки праці (використання кольору у робочій зоні) 3. Занотуйте перелік небезпек, що є характерними для побутового середовища людини: сім'я, мікроколектив, мікроколектив. 4.Характеристика чинників небезпеки у роботі працівника правоохоронних органів. 5.Стрес. Фактори, що викликають стрес у роботі працівника правоохоронних органів	Д6 (Васенко, Тереніна) Д9 (Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник за ред.Грибана,)
2	Скласти словник термінів до теми: Життєве середовище людини, природне середовище, атмосфера, гідросфера, літосфера, ноосфера, техносфера, аналізатор, психіка, атрибути людини: стать, вік, темперамент, риси людини: інтелект, відповідальність, характер, якості людини: відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, емоції; психічні стани, психічні процеси, психічні властивості, психоемоційне напруження – стрес, види рухових реакцій, працездатність людини, втома, перевтома.	Д12 (Мягченко, 2010) Д4(Березуцький, навч. пос.) Д10(Зубар Н.М., 2010)
Тема №3: Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки		
1	Законспектувати і вивчити питання: 1. Пожежі у природних екосистемах (ландшафтна, лісова, степова, торф'яна пожежа). Вражаючі фактори природних пожеж, характер їхніх проявів та наслідки. 2. Охарактеризувати дію і вплив отруйних речовин на	Д3(Березуцький) с.82-110 Д12 (Мягченко),

	<p>людину і занести відповіді у таблицю: білена чорна, беладона, дурман звичайний, цикута, гриби, павуки (тарантулчорна вдова), змії, кліщі, комахи(бджоли, оси).</p> <p>3.Вражаючі фактори біологічної дії.</p> <p>Занесіть у таблицю характерні особливості дії на організм людини таких хвороб: чума, холера, сибірська виразка, ботулізм, натуральна віспа, жовта лихоманка, сказ, енцефаліт, висипний тиф, корона вірус, ебола, коронавірус. Зазначте, чим вони викликані – бактеріями, вірусами чи рикетсіями і які методи захисту.</p>	
2	<p>Скласти словник термінів до теми: надзвичайна ситуація природного характеру, стихійне лихо, землетрус, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту, ураган, смерч, шквал, пожежа ландшафтна, пожежа лісова, степова, пожежа торф'яна, підтоплення, затоплення, найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. пандемії, епідемії, найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії, епідемії, вакцинація.</p>	<p>Кодекс Цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року №5403-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17</p>
Тема №4: Техногенні небезпеки та їхні наслідки		
1	<p>Законспектувати і вивчити питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерела небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Опишіть джерела виникнення, загальна характеристика, вплив шуму, вібрації, електромагнітного випромінювання та іонізуючого випромінювання на здоров'я людини. 2. Класифікація об'єктів за їхньою пожежо- та вибухонебезпекою. 3. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки. 4. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами. 5. Занотуйте, що відносяться до компетенції МВС України, Національної поліції України у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів відповідно до норм ст.16 розділу III Закону України від 06.04.2000 № 1644-III «Про перевезення небезпечних вантажів» 6. Дайте відповідь, хто займається ліквідацією наслідків аварій, що виникають під час перевезення небезпечних вантажів (ст.23 Закону України від 06.04.2000 № 1644-III «Про перевезення небезпечних вантажів») 7. Заповніть таблицю, використовуючи інформацію, розміщену на сайті ДСНС, URL: https://www.dsns.gov.ua/ua/Himichna-nebezpeka.html (Хлор і аміак за критеріями: ознаки отруєння, перша допомога при отруєнні, дії в осередку зараження). 8. Розподіліть шкідливі речовини бенз(а)пірен, свинець, двоокис азоту, фенол, сірчаний газ, пил, оксид вуглецю, аміак по класах небезпеки. Занесіть інформацію у таблицю. Зазначте у другому стовпці, які з них належать до надзвичайно небезпечних, високо небезпечних, - помірно небезпечних, малонебезпечних. 	<p>Д2,с.127-132</p> <p>Кодекс Цивільного захисту України.</p> <p>Закон України від 06.04.2000 № 1644-III «Про перевезення небезпечних вантажів»</p> <p>URL: https://www.dsns.gov.ua/ua/Himichna-nebezpeka.html</p>

2	Скласти словник термінів до теми. об'єкт підвищеної небезпеки, потенційно небезпечний об'єкт, хімічно небезпечний об'єкт, аварія, катастрофа, гідродинамічний об'єкт, аварія на транспорті, пожежа, пожежна безпека, групи речовин і матеріалів за здатністю горіти (негорючі, важкогорючі, горючі), займання, самозаймання, спалах, радіаційна безпека, радіаційне зараження, радіаційне ураження, хімічна небезпека, класи небезпеки хімічних речовин, дозиметричний контроль, хімічний контроль.	Д1 (В.І. Кошель, Г.П. Сав'юк, Б.С. Дзундза, 2015),с.127-132, Д12 (Мягченко), (Березуцький В.В. [та ін.], 2018). Кодекс Цивільного захисту України
3	Написати есе до фільму про небезпеку для довкілля електронних відходів	Демонстрація фільму на занятті або за посиланням у системі дист. навчання Moodle
Тема №5: Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики		
1	Законспектувати і вивчити питання: 1. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. 2. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини у натовпі. 3. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. 4 Сучасні види соціальних злочинів	Д18 (Мягченко),с. Д16(Малинівська Л.І., Аннамухаммедов А.О., Каленська В.П., 2016) (Березуцький В.В. [та ін.], 2018)
2	надзвичайна ситуація (НС) соціального характеру, НС воєнного характеру, глобальні проблеми людства (глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб), соціально-політичні конфлікти, зброя та засоби масового ураження, технологічний тероризм, маніпуляція свідомістю, корупція, криміналізація суспільства, алкоголізм, наркоманія, ігроманія, НЛП, булінг, інформаційна безпека.	Об (Кодекс Цивільного захисту України) Д10 (Зубар Н.М.) [Запорожець О. І, Халмурадов Б. Д., Применко В. І. та ін.], 2013.
Тема № 6: Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація усунення їх наслідків		
1	Законспектувати і вивчити питання: 1. Використовуючи текст Ст. 33. Кодексу цивільного захисту України, дайте визначення евакуації, які її види існують і коли вони застосовуються. 2. Порядок оповіщення населення про загрозу чи виникнення НС. 3. Випишіть числові значення, що характеризують захисні властивості споруд (стіни дерев'яного будинку, стіни цегляного будинку, заглиблені укриття (підвали): з покриттям із дерева, Заглиблені укриття (підвали): з покриттям із цегли або бетону). Для виконання використовуйте інформацію з сайту ДСНС, URL: https://www.dsns.gov.ua/ua/Radiaciyna-nebezpeka.html 4. Будова індивідуальних засобів захисту (ЗЗК та протигазу. 5. Призначення, класифікація медичних засобів	Кодекс цивільного захисту України, Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення НС та зв'язку у сфері цивільного захисту: Постанова КМ України № 733 від 27 вересня 2017 р.) Д20

	захисту населення (індивідуальна аптечка). 6. Прийоми та способи проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.	
2	Скласти словник термінів до теми: евакуація, обов'язкова; загальна або часткова; тимчасова або безповоротна; сховища, протирадіаційні укриття (ПРУ), швидкосторуджувана захисна споруда цивільного захисту, найпростіші укриття, споруда подвійного призначення, медичні засоби захисту, ЗІЗ, дезактивація, дегазація, дезінфекція, аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, ліквідація наслідків надзвичайної ситуації, реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків.	Об(Кодекс Цивільного захисту України.)
Тема № 7 Організаційно-правовий механізм запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків		
1	Законспектувати і вивчити питання: 1. Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС. 2. Режими функціонування єдиної державної системи цивільного захисту. 3. Паспортизація, ідентифікація та декларування безпеки об'єктів. 4. Організація навчання населення з питань цивільного захисту.	Кодекс Цивільного захисту України О1, Д1-2 Н32, Н27, Н24, Н25, Н26 (Порядок здійснення навчання населення діям у НС: Постанова КМУ №444 від 26 червня 2013 р.)
2	Скласти словник термінів до теми: органи цивільного захисту ОГ, структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС, державне управління безпекою та захистом у НС, управління і нагляд за безпекою життєдіяльності	Кодекс Цивільного захисту України О3(Желібо, 2002), С.238-257; С.282-289, О5(Лапін, 2000)
Тема № 8: Надання першої долікарської допомоги потерпілим в життєвих та надзвичайних ситуаціях		
1	Законспектувати і вивчити питання: 1. Дії працівників поліції на випадок виникнення пожежі та надання допомоги потерпілим. Заходи особистої безпеки. 2. Дії працівників поліції і надання першої допомоги при ураженні електричним струмом. Застосування індивідуальних засобів захисту з метою особистої безпеки. 3. Заходи особистої безпеки при наданні першої допомоги потерпілим. 4. Порядок дій працівників поліції у вибухонебезпечних ситуаціях. Надання першої допомоги та заходи безпеки.	Д(Смоляр), с.4-14, с.16-18, Н31(Про затвердження Інструкції про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 09.07.2014 № 653) (Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441)
2	Скласти словник термінів до теми: перша долікарська допомога, особиста безпека, травматичний шок, опіки, ураження електричним струмом, ДТП, серцево-легенева реанімація, утоплення, отруєння, вибухонебезпечні	О3(Желібо, 2002), С. 257-271; Д27 (Смоляр), с.4-14, с.16-18,

речовини.	(Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441)
-----------	--

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

Тема 1. Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності

1. Історичний процес розвитку безпеки життєдіяльності як науки.
2. Управління ризиком.
3. Системний аналіз безпеки життєдіяльності.
4. Взаємозв'язок екологічної кризи з іншими глобальними світовими проблемами.
5. Завдання та функції безпеки життєдіяльності на сучасному етапі розвитку людства.
6. Екологічні кризи.
7. Історія створення Римського клубу і значення результатів його діяльності
8. Кібербезпека.
9. Система міжнародних стандартів з безпеки (ISO 22300, OHSAS 18000)

Тема 2. Людина як елемент системи «Людина-життєве середовище»

10. Безпека людини в побуті.
11. Середовище життєдіяльності людини, його характеристика, оптимальні та допустимі параметри з точки зору забезпечення життєдіяльності людського організму.
12. Духовне середовище людини як інструмент запобігання соціальним НС.
13. Психічне здоров'я на роботі.
14. Біоритми людини і їх роль в забезпеченні життєдіяльності людини.
15. Основні положення ергономіки.
16. Психофізіологічний стан людини та вплив на нього наркотичних, лікарських та інших речовин.
17. Пам'ять людини: види, методи збереження і покращення.
18. Здоров'я людини як показник якості навколишнього середовища.
19. Комп'ютер у робочому середовищі працівника правоохоронних органів: режими безпечного користування.

Тема 3. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

20. Небезпечні метеорологічні явища в Україні: стан, причини, наслідки.
21. Небезпечні гідрологічні процеси і явища в Україні: стан, причини, наслідки, статистика.

22. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ в Україні: стан, причини, наслідки, статистика.
23. Пожежі у природних екосистемах України: причини виникнення і способи боротьби, статистика.
24. Біологічні небезпеки (небезпечні інфекційні хвороби): характерні ознаки, способи і механізми зменшення негативних наслідків.
25. Роль вакцинації у запобіганні розповсюдження небезпечних хвороб.

Тема №4. Техногенні небезпеки та їхні наслідки

26. Приклади найбільш відомих техногенних катастроф у світі, як наслідки порушення вимог безпеки систем.
27. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях.
28. Транспортування небезпечних речовин: вимоги, маркування.
29. Теорія розвитку та припинення горіння.
30. Пожежна безпека: основи забезпечення, законодавча база, відповідальність.
31. Пожежі на виробництві: причини, методи запобігання.
32. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри.
33. Радіаційне зараження: ознаки, одиниці вимірювання, методи захисту.
34. Вплив радіації на життєдіяльність людини.
35. Проблеми йододефіциту.
36. Біологічна дія іонізуючих випромінювань на живий організм.
37. Катастрофи на хімічних об'єктах: причини, досвід.
38. Організація дозиметричного й хімічного контролю.
39. ДТП в Україні: статистика, причини, механізми запобігання.

Тема № 5 Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.

40. Глобальні проблеми людства як фактор небезпеки.
41. Тероризм: сутність, види, причини, наслідки, методи запобігання та захисту.
42. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
43. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія.
44. Тютюнопаління як шкідлива звичка: причини, механізм звикання, наслідки для людини.
45. Зростання злочинності як фактор небезпеки. Види злочинних посягань на людину.
46. Корупція і криміналізація суспільства.
47. Маніпуляція свідомістю як соціальні фактор, що впливає на життя та здоров'я людини.
48. Психоемоційне напруження (стрес) у НС: сутність, види, методи подолання.

Тема № 6: Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація усунення їх наслідків

49. Колективні засоби захисту населення у НС.

50. Індивідуальні засоби захисту населення у НС.
51. Призначення, класифікація медичних засобів захисту населення.
52. Прийоми та способи проведення рятувальних і інших невідкладних робіт (РіНР).
53. Досвід розвинених країн у галузі забезпечення безпеки життєдіяльності.
54. Пошуково-рятувальні роботи в завалах при НС.
55. Медицина катастроф- функції і роль у ліквідації наслідків НС.

Тема № 7: Організаційно-правовий механізм запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків

56. Законодавчі і нормативні акти з безпеки життєдіяльності.
57. Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС.
58. ЄДС ЦЗ України: склад, функції.
59. Роль і завдання ЦЗ України та ДСНС України.
60. Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності. Система державних органів по управлінню та нагляду за безпекою життєдіяльності.
61. Планування заходів щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС техногенного та природного характеру.
62. Моніторинг НС та порядок його здійснення.
63. Навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій.
64. Підготовка керівного складу ОГД та населення до дій в умовах НС.
65. Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС.
66. Дії керівного складу ОГД щодо захисту об'єкта, персоналу, населення та територій від наслідків НС.

Тема № 8: Надання першої долікарської допомоги потерпілим у життєвих та надзвичайних ситуаціях

67. Розшук постраждалих, позначення місць їх знаходження та сигнали біди.
68. Перша долікарська допомога та загальні принципи її надання.
69. Реакція організму на травми.
70. Порядок дій працівників поліції у вибухонебезпечних ситуаціях, пожежах.
71. Міжнародне співробітництво у ліквідації НС.

5.1.2. теми курсових робіт – не передбачені навчальним планом.

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Безпека: психологічний та технічний аспект.
2. Роль ергономіки у роботі юриста
3. Продуктивність праці юриста: чинники впливу.
4. Організаційно-правовий механізм забезпечення безпеки.
5. Безпека держави: складові, рівні, механізми забезпечення.
6. Методи підтримання працездатності.
7. Еколого-економічні наслідки військової діяльності.

8. Глобальні конфлікти: види, причини.
9. Конфлікти в організаційних структурах: види, методи подолання.
10. Стресостійкість у надзвичайних ситуаціях – обов’язкова характеристика працівника правоохоронних органів.
11. Забезпечення особистої безпеки від злочинних посягань.
12. Міжнародні правові акти з питань безпеки життєдіяльності.
13. Правові основи безпеки життєдіяльності.
14. Біоетика.
15. Взаємозв’язок екологічної кризи з іншими глобальними світовими проблемами.
16. Трансграничне забруднення: сутність шляхи вирішення проблеми.
17. Екологізація: сутність і зміст процесу, види та передумови.
18. Екологічна експертиза: сутність, об’єкти, форми та порядок проведення.
19. Система стандартів ISO 14000, ISO 22000
20. Проблеми надходження генетично модифікованих організмів (ГМО) у довкілля.
21. Поняття екологічної безпеки, державна екологічна експертиза та контроль
22. Екологічне нормування якості атмосферного повітря, води, земель, продуктів харчування.
23. Концепція сталого розвитку: сутність, етапи розвитку.
24. Безробіття як прояв небезпеки.
25. Основні джерела небезпеки у роботі працівника правоохоронних органів.
26. Кібербезпека.
27. Система міжнародних стандартів з безпеки (ISO 22300, OHSAS 18000)
28. Особиста безпека працівника правоохоронних органів при виконанні службових обов’язків.
29. Тероризм – безпека сучасності.

6. Методи навчання

Аудиторні заняття проводяться у формі читання проблемно-евристичних лекцій; практичних занять, на яких студенти повинні якісно опрацювати новий матеріал на рівні вмінь і навичок, закріпити отримані теоретичні знання.

Практичне заняття є активною формою навчального процесу, який передбачає набуття навичок розв’язувати задачі, розраховувати, обговорення під керівництвом викладача підготовлених студентами доповідей і повідомлень чи проблемного питання, участь студентів у дискусіях, виступи з доповненнями до відповідей колег.

Методика вивчення навчальної дисципліни в цілому передбачає впровадження педагогіки співробітництва, комунікативної культури, педагогічного спілкування викладачів зі студентами, їх професійної етики, навчання майбутніх фахівців умінню взаємодій з людьми, керуванню колективами.

Методика викладання також передбачає оптимальне співвідношення теоретичного і практичного навчання, що дозволяє отримати у встановлені терміни студентами глибоких теоретичних знань, практичних навичок і вмінь з даної дисципліни. Забезпечується впровадження в навчальний процес

найновіших досягнень юридичної та економічної науки, передового педагогічного досвіду.

Для цього використовується повний комплекс основних методів навчання: словесний, наочний і практичний. З метою інтенсифікації процесу навчання, вдосконалення контролю за засвоєнням матеріалу курсу використовуються як традиційні методи викладання (від простого до складного, індукції і дедукції, повторення, звернення, послідовність, взаємозв'язок, методу аналогій, прийому переліку, форм запитань-відповідей) так і впроваджуються, програмоване навчання та програмований контроль знань, ділові ігри, контрольні завдання, моделювання ситуацій, розв'язання задач тощо. Удосконалення методики передбачає широке використання технічних засобів і активних форм навчання (лекцій-дискусій, ділових ігор, тестів різного рівня складності, підготовку у групах презентацій за заданою тематикою, перегляд фільмів за відповідною тематикою).

Науковими і методологічними основами навчальної дисципліни виступають першоджерела класиків безпеки життєдіяльності, охорони праці, досягнення світової науки.

7.Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Що є предметом вивчення безпека життєдіяльності? Міждисциплінарний характер безпека життєдіяльності, її зв'язок з іншими науками.
2. Безпека. Рівні безпеки. Принципи БЖД.
3. Небезпека. Визначення, класифікація небезпек.
4. Небезпечні і вражаючі фактори: сутність, види. Наведіть приклади.
5. Визначення поняття «надзвичайна ситуація» (НС). Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків. Рівні НС.
6. Дайте визначення терміну “ризик”, «допустимий ризик». Наведіть приклади.
7. Що таке ризик як оцінка небезпеки, категорії серйозності та рівні імовірності небезпек?
8. Система ”людина – життєве середовище” та її компоненти.
9. Середовище: природне, виробниче, побутове, соціально-політичне.
10. Типи діяльності людини та їх характеристика.
11. Фізіологічні особливості організму людини. Характеристика основних аналізаторів БЖД.
12. Характеристика психологічних властивостей людини. Нервова система. Психіка людини і безпека життєдіяльності.
13. Властивості людини: атрибути, риси, якості.
14. Біоритми людини і їх роль в забезпеченні життєдіяльності людини.
15. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості.
16. Негативні фактори, що впливають на здоров'я людини та їх характеристика.
17. Поняття про психоемоційні напруження (стрес).

18. Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Стресові стани у людей, що знаходяться в районі НС.
19. Надзвичайна ситуація (НС): загальні ознаки, класифікація за походженням та рівнями.
20. Що відноситься до НС техногенного характеру?
21. Що відноситься до НС природного характеру?
22. Що відноситься до НС соціального характеру?
23. Що відноситься до НС воєнного характеру?
24. Стихійні лиха: сутність, класифікація.
25. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ і їх наслідки для людини і суспільства. Правила поведінки в умовах небезпеки землетрусу.
26. Характеристика небезпечних метеорологічних явищ і їх наслідки для людини і суспільства. Правила поведінки при ураганах та повенях.
27. Небезпечні гідрологічні процеси і явища і їх наслідки для людини і суспільства.
28. Пожежі у природних екосистемах. Правила поведінки при пожежах.
29. Біологічні небезпеки. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей.
30. Біологічні небезпеки. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання людини, тварин і рослин.
31. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу.
32. Що таке шум і в чому полягають особливості шумового забруднення?
33. Вплив вібрації на довкілля і здоров'я людини.
34. Електромагнітне випромінювання: загальна характеристика і вплив на людину.
35. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.
36. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Заходи безпеки при користуванні залізничним транспортом.
37. Гідродинамічні об'єкти і їхнє призначення. Причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій).
38. Забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.
39. Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Фактори радіаційного впливу на людину.
40. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження.
41. Режими захисту населення у разі радіаційної аварії. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.
42. Хімічні речовини: характеристика і класифікація за характером дії на організм людини.
43. Тероризм: сутність, види, наслідки для суспільства, держави, промислових об'єктів.

44. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження.
45. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини.
46. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі.
47. Вплив інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
48. Засади БЖД в Конституції України. Законодавчі і нормативні акти з безпеки життєдіяльності.
49. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні.
50. Роль і завдання ЦЗ України та ДСНС України
51. ЄДС ЦЗ України: складові, функції
52. Дії органів місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, керівництва ОГ щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС.
53. Назвіть способи та принципи захисту населення.
54. Дайте характеристику індивідуальних засобів захисту населення.
55. Що відноситься до засобів захисту органів дихання? Призначення та загальна будова фільтруючого протигаза.
56. Що відноситься до засобів захисту шкіри? Призначення та загальна будова загальновійськового захисного комплексу ЗЗК.
57. Організація дозиметричного й хімічного контролю: порядок проведення, прилади.
58. Медичні засоби захисту.
59. Що таке евакуація і як вона проводиться?
60. Назвіть види робіт при проведенні рятувальних і інших невідкладних робіт РіНР. Спеціальна обробка людей, територій, техніки: дезактивація, дегазація, дезинфекція.
61. Принципи надання першої допомоги потерпілим.
62. Вплив електричного струму на організм людини. Що таке фібриляція серця і методи надання допомоги потерпілому, враженому електричним струмом.
63. Надання першої допомоги при ураженні блискавкою.
64. Надання першої допомоги потерпілому при ДТП.
65. Надання першої допомоги потерпілому від травматичного шоку.
66. Надання першої допомоги потерпілому при утопленні.
67. Надання першої допомоги потерпілому при отруєнні чадним газом.
68. Надання першої допомоги потерпілому при отруєнні отруйними рідинами.
69. Заходи особистої безпеки при наданні першої допомоги потерпілим.
70. Дії працівників поліції на випадок виникнення пожежі та надання допомоги потерпілим. Заходи особистої безпеки.
71. Заходи особистої безпеки при наданні першої допомоги потерпілим.
72. Порядок дій працівників поліції у вибухонебезпечних ситуаціях. Надання першої допомоги та заходи безпеки.

Тестові завдання

1. Наука про комфортну й безпечну взаємодію людини з середовищем, в якому вона перебуває – це:
 - а) безпека життєдіяльності;
 - б) ергономіка;
 - в) екологія;
 - г) охорона праці;
 - д) біологія.
2. Збалансований, за експертними оцінками, стан людини, соціуму, держави, природних, антропогенних систем, тощо – це:
 - а) синергія;
 - б) адаптація;
 - в) безпека;
 - г) гомеостаз.
 - д) симбіоз.
3. До наук про безпеку належать:
 - а) природничі, гуманітарні, інженерні, науки про людину та суспільство;
 - б) виключно гуманітарні та природничі ;
 - в) виключно інженерні науки.
4. Небезпека - це:
 - а) негативна властивість живої матерії, що здатна спричиняти шкоду самій матерії: людям, природному середовищу, матеріальним цінностям;
 - б) негативна властивість живої та неживої матерії, що здатна спричиняти шкоду самій матерії: людям, природному середовищу, матеріальним цінностям;
 - в) негативна властивість неживої матерії, що здатна спричиняти шкоду самій матерії: людям, природному середовищу, матеріальним цінностям.
5. Теза «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» проголошена у статті Конституції:
 - а) 49;
 - б) 50;
 - в) 27;
 - г) 43.
6. Що таке життєдіяльність?
 - а) можливість людини безпечно працювати, жити, існувати;
 - б) властивість людини не просто діяти в життєвому середовищі, яке її оточує, а процес збалансованого існування індивіда, групи людей, суспільства і людства в єдності їхніх життєвих потреб і можливостей.
 - в) здатність людини до вільного вибору виду діяльності в поєднанні з існуванням в навколишньому середовищі.
7. Небезпеки за джерелами походження, поділяються на групи:
 - а) природні, техногенні, соціальні та політичні, комбіновані;
 - б) соціальні та політичні;
 - в) техногенні, антропогенні та комбіновані;

г) природні, техногенні, антропогенні.

8. До техногенних небезпек належать:

- а) війна, тероризм, глобальна злочинність, алкоголізм, тютюнопаління;
- б) порушення озонового шару, кислотні опади, запустелювання;
- в) епідемії інфекційних захворювань, наркоманія.;
- г) забруднення атмосфери в містах, забруднення міських приміщень, забруднення питної води.

9. Небезпеки, викликані низьким духовним та культурним рівнем людей – це:

- а) природні небезпеки;
- б) соціальні – політичні небезпеки;
- в) техногенні небезпеки;
- г) антропогенні небезпеки.
- д) екологічні

10. До природно-соціальних небезпек належать:

- а) війна, тероризм, глобальна злочинність, алкоголізм, тютюнопаління;
- б) порушення озонового шару, кислотні опади, запустелювання;
- в) епідемії інфекційних захворювань, наркоманія.;
- г) забруднення атмосфери в містах, забруднення міських приміщень, забруднення питної води.

11. За характером та природою впливу всі небезпечні та шкідливі фактори поділяються на:

- а) фізичні, біологічні, атмосферні опади, стічні води (промислові та господарчі), скиди нафтопродуктів водного транспорту,
- б) психо-фізіологічні, промислові води, гербіциди та міндобрива;
- в) хімічні, фізичні, біологічні, психо-фізіологічні.

12. Чинник життєвого середовища, який за певних умов завдає шкоди як людям, так і системам життєзабезпечення людей, призводить до матеріальних збитків, – це:

- а) шкідлива умова;
- б) шкідливий фактор;
- в) природний фактор;
- г) небезпечна умова.

13. Коли ризикована поведінка людей є виправданою?

- а) коли вона спрямована на задоволення власних потреб;
- б) коли вона направлена на отримання задоволення від ризику;
- в) коли вона направлена на досягнення суспільної мети;
- г) коли про неї всі знають.

14. Що таке соціальний ризик?

- а) ризик групи людей;
- б) суспільний ризик;
- в) індивідуальний ризик;
- г) ризик заради ризику.

15. Кількісна оцінка небезпеки це:

- а) таксономія;
- б) ризик;
- в) номенклатура;
- г) ймовірність.

16. Що показує коефіцієнт травмованих чи загиблих людей?:

- а) кількість травмованих на 100 чоловік;
- б) кількість травмованих на 500 чоловік;
- в) кількість травмованих на 1000 чоловік;
- г) кількість травмованих на 10000 чоловік.

17. Що таке індивідуальний ризик?

- а) це ризик для групи людей;
- б) це соціальний ризик;
- в) це небезпека для окремої людини;
- г) це мотиваційний ризик.

18. Який буває ризик за волевиявленням?

- а) цікавий, не цікавий;
- б) добровільний, вимушений;
- в) бажаний, необґрунтований;
- г) фактичний нормативний.

19. Частота реалізації небезпеки – це:

- а) ризик;
- б) аварія;
- в) кількість фактичних проявів небезпеки;
- г) кількість теоретичних проявів небезпеки;
- д) надзвичайна ситуація.

20. Рівні НС:

- а) глобальний, державний, місцевий, об'єктовий;
- б) державний, регіональний, місцевий, об'єктовий;
- в) державний, обласний, районний, місцевий;
- г) державний, регіональний, об'єктовий.

21. Виберіть складові навколишнього середовища:

- а) біосфера, атмосфера, космос;
- б) гідросфера, атмосфера, космос;
- в) гідросфера, літосфера, атмосфера.
- г) стратосфера, літосфера, космос.

22. Середовище проживання людини, що містить сукупність житлових будівель, споруд спортивного і культурного призначення, а також комунально-побутових організацій та установ – це:

- а) побутове середовище;
- б) виробниче середовище;

- в) життєве середовище;
- г) техногенне середовище.

23. Середовище, в якому людина здійснює свою трудову діяльність – це

- а) виробниче середовище;
- б) життєве середовище;
- в) побутове середовище;
- г) навколишнє середовище.

24. Здатність мозку відображати об'єктивну дійсність у формі відчуттів, уявлень, думок та інших суб'єктивних образів об'єктивного світу, це:

- а) психічний стан;
- б) психіка;
- в) психічні властивості.

25. Відображення порівняно тривалих душевних переживань, що впливають на життєдіяльність людини (настрій, депресія стрес), це:

- а) психічні стани;
- б) психічні процеси;
- в) психічні властивості.

26. Сталі душевні якості, що утворюються у процесі життєдіяльності людини і характеризують її здатність відповідати на певні дії адекватними психічними діями (темперамент, характер, здібності, інтелект), це:

- а) психічний стан;
- б) психічні процеси;
- в) психічні властивості;
- г) психіка.

27. Темперамент належить до:

- а) атрибутів людини;
- б) якостей людини;
- в) рис людини.

28. Короткочасні процеси отримання, переробки інформації та обміну нею (пам'ять, мислення, воля), це:

- а) психічний стан;
- б) психічні процеси;
- в) психічні властивості;
- г) психіка.

29. Сукупність взаємодіючих утворень периферичної і центральної нервової системи, які здійснюють сприймання та аналіз інформації про явища, що відбуваються у навколишньому середовищі, так і всередині самого організму – це:

- а) нервова система;
- б) психіка;
- в) аналізатори;
- г) темперамент;
- д) біологічні ритми людини.

30. Здібності належить до:

- а) атрибутів людини;
- б) якостей людини;
- в) рис людини.

31. Природні об'єкти, явища природи та стихійні лиха, які становлять загрозу для життя чи здоров'я людини – це:

- а) природні небезпеки;
- б) соціально – політичні небезпеки;
- в) техногенні небезпеки.

32. Природне явище, що діє з великою руйнівною силою, заподіює значну шкоду території, на якій відбувається, порушує нормальну життєдіяльність населення, завдає матеріальних збитків – це:

- а) стихійне лихо;
- б) аварія;
- в) надзвичайна ситуація;
- г) катастрофа;
- д) аварійна ситуація

33. За причинами виникнення стихійні лиха поділяються на:

- а) тектонічні, топологічні, географічні;
- б) тектонічні, метеорологічні, топологічні;
- в) географічні, метеорологічні, топологічні.

34. Стихійні лиха, пов'язані з процесами на поверхні Землі, – це:

- а) тектонічні;
- б) топологічні;
- в) метеорологічні;
- г) географічні.

35. Тектонічні причини обумовлюють появу:

- а) цунамі, повеней, селей;
- б) вулканів, землетрусів;
- в) злив, ураганів, засухи, граду, смерчів;
- г) засухи, граду, смерчів.

36. Метеорологічні причини обумовлюють появу:

- а) цунамі, повеней;
- б) вулканів, землетрусів;
- в) злив, ураганів, спеки;
- г) селей та граду.

37. Сильні коливання земної кори, викликані тектонічними причинами, які призводять до руйнування споруд, пожеж та людських жертв – це:

- а) виверження вулкану;
- б) землетрус;
- в) селі;

- г) зсув;
- д) повінь

38. Значне затоплення місцевості внаслідок підйому рівня води в річці, озері, водосховищі, спричинене зливами, весняним таненням снігу, вітровим нагоном води, руйнуванням дамб, гребель – це:

- а) шторм;
- б) цунамі;
- в) селі;
- г) повінь;
- д) зсув.

39. Горіння сухого трав'яного покриву, лісової підстилки і підліску без захоплення крон дерев є характерним для:

- а) лісових підземних пожеж;
- б) лісових верхових пожеж;
- в) лісових низових пожеж;
- г) степових пожеж ;
- д) лісових і степових пожеж.

40. Види НС за походженням:

- а) природного, техногенного, соціально-політичного та воєнного характеру;
- б) природного, техногенного, територіального та воєнного характеру;
- в) екологічного, техногенного, антропогенного та воєнного характеру.

41. Небезпеки, пов'язані з використанням електричної енергії, хімічних речовин, різних видів випромінювання, транспортних засобів, горючих, легкозаймистих і вибухонебезпечних речовин та матеріалів, процесів, що відбуваються при підвищених температурах та тиску, з експлуатацією підйимально-транспортного обладнання – це:

- а) природні небезпеки;
- б) соціально – політичні небезпеки;
- в) техногенні небезпеки;
- г) екологічні небезпеки.

42. Виберіть із наведеного переліку класифікаційну ознаку, за якою надзвичайні ситуації поділяються на НС в будівництві, промисловості, житловій і комунальній сфері, на транспорті, в сільському та лісовому господарстві:

- а) за масштабами наслідків;
- б) за галузевою ознакою;
- в) за типами уражаючих факторів;
- г) за розміром.

43. Виберіть із наведеного переліку класифікаційну ознаку, за якою надзвичайні ситуації поділяються на аварії з викидом небезпечних речовин в навколишнє середовище; пожежі і вибухи на вибухо- і пожежебезпечних підприємствах; катастрофічне затоплення місцевості при аваріях на гідропорах; порушення

систем життєзабезпечення людей; розвалювання будинків і споруд; аварії транспортних засобів:

- а) за масштабами наслідків;
- б) за галузевою ознакою;
- в) за типами уражаючих факторів;
- г) за розміром.

44. Із збільшенням витрат на забезпечення безпеки технічних систем:

- а) технічний ризик зменшується, але зростає соціально-економічний;
- б) технічний ризик зростає, але зменшується соціально-економічний.
- в) технічний ризик зменшується, а соціально-економічний залишається незмінним;
- г) технічний і соціально-економічний ризик залишаються незмінними.

45. Велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких наслідків—це:

- а) стихійне лихо;
- б) надзвичайна ситуація;
- в) катастрофа;
- г) аварія;
- д) дорожньо-транспортна пригода.

46. Подія, що сталася під час руху дорожнього транспортного засобу, внаслідок якої загинули або зазнали травм люди чи заподіяна шкода майну – це:

- а) дорожньо-транспортна пригода;
- б) аварійна ситуація;
- в) надзвичайна ситуація;
- г) катастрофа;
- д) аварія.

47. Небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище – це:

- а) катастрофа;
- б) стихійне лихо;
- в) надзвичайна ситуація;
- г) аварія;
- д) аварійна ситуація

48. Питання пожежної безпеки регламентуються:

- а) Кодексом цивільного захисту;
- б) ЗУ «Про пожежну безпеку»
- в) ЗУ «Про охорону праці»;
- г) Положенням «Про державну службу України з надзвичайних ситуацій»

49. Призначення радіометра – рентгенметра ДП-5В:

- а) для визначення потужності дози гама-радіації і радіаційно зараженої поверхні

різних предметів гамаопроміненням, а також для визначення потужності дози опромінення та ступені радіаційного зараження об'єктів. Також є можливість для виявлення наявності бетаопромінення;

б) для визначення потужності радіації, а також ступені радіаційного зараження об'єктів. Також є можливість для виявлення наявності бета опромінення;

в) для визначення потужності дози гама-радіації поверхні різних предметів гамаопроміненням, а також для визначення потужності дози опромінення та ступені радіаційного зараження об'єктів.

50. Що таке евакуація?

а) це виїзд всього населення, з небезпечних районів у заміську зону;

б) це організований виїзд (вихід) робітників і службовців з небезпечних районів у заміську зону;

в) це організований вихід (виїзд) працездатного контингенту підприємств і організацій, який припиняє чи переносить свою діяльність у заміську зону, а також непрацездатного і незайнятого у виробництві населення.

51. Типи захисних споруд:

а) сховища, протирадіаційні укриття, найпростіші укриття;

б) бомбосховища, підвали, льохи;

в) підвали, перші поверхи будинків, бліндажі.

52. Класифікація захисних споруд:

а) по місткості, за місцем розташування, за термінами будівництва;

б) по захисних властивостях, по місткості, за місцем розташування, за термінами будівництва;

в) по захисних властивостях, за місцем розташування, за термінами будівництва;

53. На скільки класів по захисним властивостям залежно від дії ударної хвилі діляться сховища?

а) на 6;

б) на 5;

в) на 4.

54. Призначення засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) органів дихання:

а) для захисту органів дихання від радіоактивного пилу, сильнодіючих отруйних речовин та бактеріологічних засобів; б) для захисту органів дихання, очей та шкіри обличчя від радіоактивного пилу, сильнодіючих отруйних речовин та бактеріологічних засобів;

в) для захисту органів дихання, очей та шкіри обличчя від радіації, хімічних речовин та бактеріальних засобів.

55. Що відноситься до ЗІЗ шкіри?

а) робочий одяг та взуття, побутовий прогумований одяг та взуття, легкий захисний костюм Л-1, загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК);

б) легкий захисний костюм Л-1, загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК);

в) робочий одяг та взуття, плащ-палатка, загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК).

56. Класифікація бойових отруйних речовин за дією на організм людини:

- а) нервово-паралітичної, загальноядовитої, задушливої, алергічної, психо-хімічної дії;
- б) нервово-паралітичної, загальноядовитої, задушливої, шкірноаривної, психохімічної та подразнюючої дії;
- в) нервово-паралітичної, задушливої, шкірноаривної, психогенної та подразнюючої дії.

57. Призначення військового приладу хімічної розвідки (ВПХР):

- а) для визначення наявності і концентрації бойових отруйних речовин в повітрі та сипучих матеріалах;
- б) для визначення зараженості різних предметів бойовими отруйними речовинами;
- в) для визначення наявності і концентрації СДОР в повітрі, на техніці та в сипучих матеріалах.

58. Метод визначення концентрації отруйних речовин за допомогою індикаторних трубок (ІТ) ВПХР:

- а) по відхиленню стрілки омметра;
- б) порівнюючи інтенсивність забарвлення наповнювачів ІТ з еталоном на паперових касетах з ІТ;
- в) по зміні кольору ІТ.

59. Для чого в комплекті ВПХР є підігрівач?

- а) для підігрівання насоса взимку;
- б) для підігрівання рук хіміка-розвідника;
- в) для підігрівання індикаторних трубок при низькій температурі повітря.

60. Що таке радіація?

- а) це спільне гама- і нейтронне випромінювання;
- б) це рентгенівське випромінювання;
- в) це випромінювання окремих хімічних елементів і їх сполук.

61. Одиниці вимірювання поглинутої дози опромінення:

- а) в системі СІ - бер, позасистемна одиниця – Грей;
- б) в системі СІ - Зіверт, позасистемна одиниця – Джоуль;
- в) в системі СІ - рад, позасистемна одиниця – Грей.

62. Призначення радіометра – рентгенметра ДП-5В:

- а) для визначення потужності дози гама-радіації і радіаційно зараженої поверхні різних предметів гама випромінюванням, а також для визначення потужності дози опромінення та ступеня радіаційного зараження об'єктів.
- б) для визначення потужності радіації, а також ступеня радіаційного зараження об'єктів. Також є можливість для виявлення наявності бета опромінення;
- в) для визначення потужності дози гама-радіації поверхні різних предметів гамаопроміненням, а також для визначення потужності дози опромінення та ступеня

радіаційного зараження об'єктів.

63. Що таке небезпечна хімічна речовина (НХР)?

- а) це хімічна речовина, безпосередня чи опосередкована дія якої може спричинити загибель, гостре чи хронічне захворювання або отруєння людей і (чи) завдати шкоди довкіллю;
- б) це хімічна речовина, дія якої може спричинити загибель, людей і завдати шкоди довкіллю;
- в) це хімічна речовина, безпосередня чи опосередкована дія якої може завдати шкоди довкіллю.

64. Будова фільтруючого протигазу:

- а) шолом-маска, з'єднувальна трубка або без неї, протигазова фільтруюча коробка, сумка для перенесення, плівки проти запотівання окулярів;
- б) гумова маска, з'єднувальна трубка, протигазова фільтруюча коробка, сумка для перенесення;
- в) шолом-маска, протигазова фільтруюча коробка, підігрівальний елемент.

65. Способи проведення спецобробки:

- а) хімічний, механічний, фізико-хімічний;
- б) хімічний, фізичний, механічний, фізико-хімічний;
- в) фізичний, хімічний, фізико-хімічний.

66. Види спеціальної обробки:

- а) дегазація, дератизація, дезинсекція;
- б) дегазація, дезинфекція, дератизація;
- в) дезактивація, дегазація, дезинфекція.

67 . Види прогнозування хімічного забруднення:

- а) термінове і наступне;
- б) довгострокове (оперативне) і аварійне;
- в) просте і складне.

68. Інженерна споруда герметичного тішу, яка призначена для захисту людей при аваріях на атомних електростанціях з викидом радіоактивних речовин, при аваріях на хімічних і вибухонебезпечних підприємствах, застосуванні противником зброї масового ураження і від високих температур зовнішнього повітря – це:

- а) сховище,
- б) протирадіаційне укриття,
- в) найпростіше укриття;

69 Комплектність загальновійськового захисного комплекту (ЗЗК):

- а) плащ, штани-чоботи, захисні рукавиці, укладка для перенесення;
- б) плащ, панчохи, захисні рукавиці, укладка для перенесення;
- в) куртка з капюшоном, панчохи, захисні рукавиці, сумка для перенесення.

70. Що включають рятувальні і інші невідкладні роботи в зонах НС?

- а) це дії, спрямовані на пошук, захист і врятування людей, матеріальних і культурних цінностей та захист довкілля під час ліквідації наслідків НС, та на локалізацію зони

впливу небезпечних чинників, що виникають у разі аварій, катастроф та стихійних лих;

б) це пошук, захист і врятування людей, та локалізація і ліквідація наслідків НС;

в) це дії, спрямовані на захист довкілля під час ліквідації наслідків НС.

71. Хто входить до органів ЦЗ ОГД?

а) начальник ЦЗ ОГД, комісія з НС, евакуаційна комісія, служби ЦЗ, НВФ;

б) начальник ЦЗ ОГД, начальник штабу ЦЗ, комісія з НС, евакуаційна комісія, служби ЦЗ, НВФ;

в) начальник ЦЗ ОГД, начальник штабу ЦЗ, евакуаційна комісія, служби ЦЗ.

72. Що таке Єдина державна система цивільного захисту (ЄДС ЦЗ):

а) ЄДС ЦЗ – це сукупність органів, управління, сил та засобів центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, на які покладається реалізація державної політики в сфері ЦЗ;

б) ЄДС ЦЗ – це сукупність сил та засобів, на які покладаються заходи щодо запобігання і ліквідація НС;

в) ЄДС ЦЗ – це сили, НВФ та засоби центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, на які покладається реалізація державної політики в сфері ЦЗ.

73. З чого складається ЄДС ЦЗ?

а) МНС України, обласні та районні держадміністрації;

б) функціональні і територіальні підсистеми;

в) системи оповіщення, зв'язку, реагування на НС державного рівня.

74. Доведення сигналів і повідомлень органів управління цивільного захисту про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф, епідемій, пожеж тощо до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення – це:

а) інформування;

б) пропаганда;

в) система оповіщення;

г) реагування на надзвичайну ситуацію;

д) оповіщення.

75. За умов нормальної виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, сейсмічної, гідрогеологічної, гідрометеорологічної, техногенної та пожежної обстановки та за відсутності епідемій, епізоотій, епіфітотій встановлюється такий режим функціонування єдиної державної системи цивільного захисту:

а) повсякденного функціонування;

б) підвищеної готовності;

в) надзвичайної ситуації;

г) надзвичайного стану;

д) воєнного стану.

76. Відсутність ризику виникнення аварій та/або катастроф на потенційно небезпечних об'єктах, а також у суб'єктів господарювання, що можуть створити реальну загрозу їх виникнення є характерним для:

- а) екологічної безпеки;
- б) підвищеної безпеки;
- в) техногенної безпеки;
- г) надзвичайного стану;
- д) воєнного стану.

77. Комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури і технічних засобів оповіщення, апаратури, засобів та каналів зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації про виникнення надзвичайних ситуацій до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення – це:

- а) система реагування на надзвичайну ситуацію;
- б) система оповіщення;
- в) пропаганда;
- г) система комунікацій;
- д) оповіщення.

78. Призначення АІ-2, АІМЗ:

- а) для надання само- і взаємодопомоги при заходженні в зонах радіаційного, хімічного та бактеріологічного забруднення і знезараження води (тільки АІМЗ);
- б) для надання самодопомоги при заходженні в зонах радіаційного, хімічного та бактеріологічного забруднення і знезараження води (тільки АІ-2);
- в) для надання само- і взаємодопомоги при заходженні в зонах радіаційного, хімічного забруднення і знезараження води.

79. Подія, що сталася під час руху дорожнього транспортного засобу, внаслідок якої загинули або зазнали травм люди чи заподіяна шкода майну – це:

- а) дорожньо-транспортна пригода;
- б) аварійна ситуація;
- в) надзвичайна ситуація;
- г) катастрофа;
- д) аварія.

80. Аварійно-рятувальні формування, спеціалізовані служби та інші формування цивільного захисту, призначені для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій – це:

- а) оперативно-рятувальна служба цивільного захисту ;
- б) аварійно-рятувальне формування;
- в) аварійно-рятувальна служба;
- г) сили цивільного захисту;
- д) єдина державна система цивільного захисту.

81. Сукупність організаційно об'єднаних органів управління, сил та засобів, призначених для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт – це:

- а) сили цивільного захисту;
- б) оперативно-рятувальна служба цивільного захисту ;
- в) аварійно-рятувальне формування;
- г) аварійно-рятувальна служба;
- д) єдина державна система цивільного захисту.

21. Підрозділ аварійно-рятувальної служби, самостійний підрозділ, загін, центр, пожежно-рятувальний підрозділ (частина) – це:

- а) сили цивільного захисту;
- б) аварійно-рятувальне формування;
- в) оперативно-рятувальна служба цивільного захисту ;
- г) аварійно-рятувальна служба;
- д) єдина державна система цивільного захисту.

83. В залежності від глибини ушкодження тканин опіки ділять:

- а) на 4 ступені;
- б) на 4 види;
- в) на 5 типів.

84. Що таке “фібриляція шлуночків серця”:

- а) це розрізнені і хаотичні скорочення серця, внаслідок чого шлуночки перестають викидати кров у вену;
- б) це розрізнені і хаотичні їх скорочення, внаслідок чого шлуночки перестають викидати кров в аорту;
- в) це підвищені по частоті скорочення м’язів, внаслідок чого настає параліч серця і мозку.

85. Серцево-легенева реанімація включає:

- а) проведення непрямого масажу серця і штучної вентиляції легенів;
- б) виведення потерпілого з шоку і нанесення прекардіального удару;
- в) проведення прямого масажу серця і штучного дихання.

86. Що таке перша долікарська допомога (ПДД)?

- а) це комплекс термінових заходів, спрямованих на відновлення чи збереження життя і здоров’я постраждалих і здійснюваних немедичним працівником чи самим потерпілим;
- б) це медичні способи допомоги, спрямовані на збереження життя постраждалих в НС;
- в) це само і взаємодопомога, спрямована на спасіння потерпілих за допомогою аптечок АІ-2 та АІМЗ

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання є залік, тести; командні проекти; аналітичні звіти, підготовка анотації наукової статті, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \cdot 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які

використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (заліку) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Вимоги до здобувачів вищої освіти щодо засвоєння змісту навчальної дисципліни, визначені кафедрою соціально-економічних дисциплін:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 6 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати, анотацію наукової статті, конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

2. В самостійній та індивідуальній роботі оцінюються:

- виконання і захист індивідуального завдання;
- цільові виступи з аналізом певної наукової концепції;
- конспектування і знання питань, визначених для ДСРС;
- написання анотації до наукової статті.

Критерії оцінювання включають роботу на семінарських, заняттях, виконання самостійних навчальних та індивідуальних творчих завдань, контролів за шкалою ECTS.

При формуванні системи критеріїв оцінювання якості навчання необхідно враховувати 3 основні компоненти: 1) рівень знань; 2) навички самостійної роботи; 3) уміння застосувати знання на практиці.

Визначаючи рівень знань, слід брати до уваги:

- глибину і міцність знань;
- рівень мислення;
- вміння синтезувати знання по окремих темах;
- вміння складати розгорнутий план відповіді;
- давати точні формулювання;
- правильно користуватись понятійним апаратом;
- культура відповіді (грамотність, логічність і послідовність викладу);
- виконання навичок і прийоми виконання практичних завдань.

Навички самостійної роботи передбачають:

- навички пошуку необхідної літератури;
- орієнтацію в потоці інформації по обраній спеціальності;

- навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, конспекту, реферату, виступу, а також навички науково-пошукової роботи.

Уміння застосувати знання на практиці.

- реалізація на практичних заняттях

1. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
			Оцінка	Пояснення
12	97 – 100	Відмінно ("зараховано")	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
11	94 – 96			
10	90 – 93			
9	85 – 89	Добре ("зараховано")	B	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
8	80 – 84			
7	75 – 79		C	„Добре” – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
6	70 – 74	Задовільно ("зараховано")	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
5	65 – 69			
4	60 – 64		E	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
3	40 – 59	Незадовільно („не зараховано")	FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21 – 40			
1	1 – 34		F	„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно , потрібні практичні навички роботи не сформовані , усі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”. URL: https://ammokote.com/wp-content/uploads/2020/08/DSTU_2272_2006.pdf
2. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012; Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf
3. ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>
4. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0062282-97#Text>
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
7. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. ст.180 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
8. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року №4004-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
9. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. № 5/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Про Концепцію захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій: Указ Президента України від 26 березня 1999 року № 284/99. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
11. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003р. №762-IV (762-15) // База даних (БД)

- «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
12. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991р. №791а-ХІІ. (Редакція від 27.05.2021) // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12#Text>
13. Положення про єдину державну систему цивільного захисту: затверджено постановою КМУ від 9 січня 2014 р. № 11. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
14. Положення «Про державну службу України з надзвичайних ситуацій»; Указ Президента України від 16.01.2013р. № 20/2013. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/2013?nreg=20%2F2013&find=1&text=%EF%EE%E2%F1%FF%EA%E4%E5%ED%ED%EE%E3%EE&x=-888&y=-15865#n22>
15. Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту: Постанова КМ України № 733 від 27 вересня 2017 р. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF>
16. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: Постанова КМУ №444 від 26 червня 2013 р. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF>
17. Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : Постанова Верховної Ради України (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38) . // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244/95-%D0%B2%D1%80#Text>
18. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки: Постанова Кабінету Міністрів України, Перелік від 04.03.2015 № 83. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF>
19. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 223 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF#Text>
20. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова КМУ від 11 лютого 2015 р. № 96. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>

21. Про нову гігієнічну класифікацію праці та показники, за якими надаються пільги і компенсації працівникам, зайнятим на роботах зі шкідливими та важкими умовами праці: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 450-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2001-%D1%80#Text>
22. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 № 248. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>
23. Інструкція про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події: Наказ МВС України від 22.08.2016 № 859. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2016 р. за № 1254/29384 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#n15>
24. Про затвердження Вимог щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями: Наказ Мінсоцполітики України від 14.02.2018 № 207. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0508-18#Text>
25. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів : Наказ МВС України від 04 серпня 2018 року №656 [сайт Національної поліції України]. URL : <https://www.npu.gov.ua/about/normativna-baza/pidzakonni-akti.html>
26. Про затвердження Інструкції про поведження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 09.07.2014 № 653. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>
27. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Наказ МВС України від 31 жовтня 2016 року № 1129 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>
28. Про затвердження Інструкції про порядок дій органів (підрозділів) поліції в разі виявлення радіоактивних, хімічних та ядерних матеріалів або отримання інформації про порушення правил чи незаконне поведження з ними : Наказ МВС України від 06.09.2017 № 754. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>
29. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>

30. Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці: наказ Міністерства соціальної політики України від 29.11.2018 № 1804 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#n15>
31. Про затвердження Положення про інструктажі, навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки в Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.02.2017 № 145 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0355-17#Text>
32. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : Наказ МВС України Форма від 30.12.2014 № 1417. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
33. Про затвердження порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту: Наказ МВС України від 11.09.2014 № 934. Офіційний сайт Національної поліції URL: <https://www.npu.gov.ua/about/normativna-baza/pidzakonni-akti.html>
34. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-14/paran25#n25>
35. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці, затверджені Державним комітетом України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 07.02.2008 URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.28937.0>.
36. Про затвердження Гігієнічної класифікації праці за показниками Шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу: Наказ МОЗ України від 27.12.2001 N 528// База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0528282-01#Text>

Основна

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>
2. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. для працівників поліції / О.Ю. Прокопенко, І.В. Власенко, М.Ю. Крепакова; МВС України, Харк. нац.. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 364 с.

Допоміжна

1. Безпека життєдіяльності: Навчально-методичний посібник / [Укладачі: В.І. Кошель, Г.П. Сав'юк, Б.С. Дзундза]. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 107 с. URL: https://kbg.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/51/2018/04/Kurs_Lektsij_BGD_2015-_new.pdf

2. Безпека життєдіяльності : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с. URL: <https://kpmu.km.ua/upload/medialibrary/8ca/BYEITYENA-zykhkhzhckyaoersfkhk-latsuszyeshch.pdf>
3. Безпека людини у сучасних умовах: монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; за заг. ред. проф. В.В. Березуцького. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34933>.
4. Березуцький В.В. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В.В. Березуцького. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. 553 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/37199/1/Book_2018_Berezutskyi_Osnovy_prof_bezpeky.pdf
5. Васенко В.К., Тереніна О.В. Безпека життєдіяльності та її особливості у правоохоронних органах. *Право і безпека: Науковий журнал Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. №1(43). С.213-217. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5773>
6. Конфліктологія : навч. посіб. / А.І. Берlach, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук; ОДУВС вид. 2-ге, доповн. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/310/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
7. Зубар Н.М. Основи фізіології і гігієни харчування: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с. URL: http://boguslav-vpusp.net.ua/images/Files-2018/Osnovu_fiziologii_N.Zubar.pdf
8. Ключко А. М., Собина В. О. Формування правових основ взаємодії органів правоохорони, місцевого самоврядування та Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Сер.: Державне управління*. 2018. Вип. 1(8). С. 424-432. DOI: 10.5281/zenodo.1240814. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5594>
9. Коломієць, Олена, Демченко, Юрій Забезпечення безпеки поліцейських під час зупинення транспортного засобу. *Підприємництво, держава і право*. 2020, №7. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/27.pdf>
10. Лук'янихіна О.А., Афанасенко М.О. Пожежі у природних системах: стан та методи запобігання. *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України: VI Всеукраїнська заочна науково-практична конференція (м. Київ, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 28 квітня 2020 року)*. К., 2020. С. 98.
11. Лук'янихіна О.А. Діяльність ЄДС ЦЗ в мирний період і в умовах воєнного стану. *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України: IX Всеукраїнська заочна науково-*

практична конференція (м. Київ, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 28 квітня 2023 року). К., 2023. С.99-100

12. Лук'янихіна О.А. Екологічна безпека та екологічний ризик. Екологічний менеджмент на підприємстві [розділ підр.]/ Менеджмент для магістрів: підручник/ За ред. проф. О.Ф.Балацького та проф. О.М.Теліженка. Суми: ВТД "Університетська книга", 2013. Т. 2. 619с., С.492-510 (Гриф МОН, лист №14.4/18-Г-2924 від 30.12.2008р.)
13. Петровська С.А., Лук'янихіна О. А. Правові аспекти захисту населення України від надзвичайних ситуацій в умовах воєнного стану. Вісник ХНУВС. № 3, Ч. 2, 2023 DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.3.47>
14. Стиценко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. Безпека життєдіяльності»: навч. Посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с. URL: https://os.nure.ua/wp-content/uploads/2019/05/posibnik-bgd_2018_p.1.pdf

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. <http://president.gov.ua/> – офіційне інтернет-представництво Президента України.
2. <http://rada.kiev.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України.
3. <http://kmu.gov.ua/>. – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <https://moz.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України.
5. [http:// mvs.gov.ua](http://mvs.gov.ua) – офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України.
6. <https://npu.gov.ua/> – офіційний сайт Національної поліції України.
7. <http://dsns.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
8. <http://www.rainbow.gov.ua/> – офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України.
9. <https://ukraineun.org/> – офіційний сайт постійного представництва України при ООН.
10. <https://niss.gov.ua> – офіційний сайт національного інституту стратегічних досліджень.
11. <http://www.nato.int/> – офіційний сайт Північноатлантичного альянсу (НАТО)